

ԲԵՐԱԳՐՈՆԵՅԱ ԱՅՈՒՆԵՐ

ՄԱՅՐ ԱՓՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱՐԱԹԱԲԵՐԹ

ՄԱՍԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմական ներկայացուցչական ժողով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Հոկտեմբերի 31-ից նոյեմբերի 3-ը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում բարձր նախագահությամբ Ն. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Բ Մարազույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեղի ունեցավ թեմական ներկայացուցչական երրորդ ժողովը, որին մասնակցում էին Երուսաղեմի եւ Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքությունների ներկայացուցիչներ, Հայաստանի եւ Սփյուռքի հայոց թեմերի առաջնորդներ, վանաթեմայի բարձրաստիճան հոգեւորականներ, Գերագույն հոգեւոր խորհրդի անդամներ եւ թեմական աշխատակաՆ ներկայացուցիչներ:

Հոկտեմբերի 30-ին ժողովի՝ թվով 76 մասնակից Մայր տաճարում ներկա գտնվեց երեկոյան ժամերգության՝ հավաքական աղոթք կատարելով առաջիկա ժողով բարի ընթացքի համար: Հավաքույն արարողության՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մարգեց ժողովի մասնակիցներին, որ երկուսովոր Տերն իմաստուրքամբ շնորհագործի լրանեց եւ Իր օրիւնությունն ու Սուրբ Դոգույն առաջնորդությունը պարզեցի առաջիկա օրերի աշխատանքներում՝ արդյունավետելով բոլոր ջանքերը՝ Ի փառս Սատու, Առաջնական Սուրբ Եկեղեցու եւ բարեպաշտ հավատացյալ ժողովրդի:

Հոկտեմբերի 31-ին տեղի ունեցավ ժողովի հանդիպումը բացումը՝ նախագահությամբ Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ ներկայությամբ Լեւոնյանի Հայրապետի Հանրապետության նախագահի Բակո Սահակյանի, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ, Արարատյան հայրապետական թեմի թե-

մական խորհրդի առնեսպետ Տիգրան Սարգսյանի: Տերուական աղոթքից հետո թեմական ներկայացուցչական ժողովին հայրապետական իր պատգամը

բեղեց Նորին Սրբությունը՝ ողջունելով Հայոց Երուսեղեց կաթողիկոսական աղոթքների եւ աշխատանքների թեմերից ժամանած հոգեւորական եւ աշխատակաՆ հոգեւորականներին: Իր խոսքում Հայոց Հայրապետն անդրադարձավ Հայոց Եկեղեցու ընդհանուր կանոնադրության տեղեւման ուղղությամբ կատարված աշխատանքների նախադրականությունը եւ կանոնադրական մշակման ներկայիս ընթացքը՝ համաձայն հայտնելով, որ Եկեղեցու առաջնությունն իրագործման արդյունավետությունը մեծապես պայմանավորված է կանոնակարգված գործունեությամբ: Նորին Սրբությունն ուղեւնեց ժողովի աշխատանքները, որ կնիրված եւ ընդհանուր կանոնադրության մաս կազմող՝ թեմական

կանոնադրության ուղեւնեյալի փաստաթղթի ընտարկման ու հաստատմանը: «Թեմական եւ ծխական կանոնադրությունների ուղեւնեյալի փաստաթղթի ընդունումը մեր Եկեղեցու համար հուսալի հեռանկարներ է ստեղծելու՝ թեմերի կյանքն առավել կազմակերպված դարձնելու առումով: Այս փաստաթղթի ընդունմամբ մենք զգալի բայ եւք կատարելու հայ Եկեղեցու կանոնադրության ընդունման գործընթացում՝ միաժամանակ արտացոլելով Հայոց Եկեղեցու ազատականությանն ու հիմնադրը»,- նշեց Կեհայա Հայրապետը՝ կարեւորելով աւենքի մասնակցությունը ընտարկումներին՝ ի խնդիր Եկեղեցու պայծառության եւ բարեկարգության:

Այնուհետեւ ժողովի մասնակիցներին ողջունեց ԼՂՀ նախա-

ցի-պետություն հարաբերություններին եւ սերտ համագործակցությանը՝ շեշտելով Հայ Առաքելական Եկեղեցու կարեւոր դերն ազգային ինքնության պահպանության գործում: Վարչապետը վստահություն հայտնեց, որ ժողովի արդյունքները կնպաստեն Եկեղեցու առաջնության առավել աշխուժացման եւ մասնակալից մարտահրավերների արդյունավետ դիմագրավմանը: Մասնավոր անդրադարձ կատարվեց հայրենիքի կյանքին եւ հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման գործընթացին:

Պաշտոնական բացմանը հետեւեց ժողովի դիվանի ընտրությունը: Ժողովի առնեսպետների պաշտոնն ստանձնեցին ԱՄՆ Սեւեւյան թեմի առաջնորդ Տ. Խաժակ աթ. Պարտամյանը եւ Մայր Աթոռի միջկեղեցական հարաբերությունների պատասխանատու եւ իրաւասակալական բաժնի տնօրէն Տ. Տեղիկ աթ. Պետրոսյանը: Ընդդիմեցին նաեւ փոխաւենակետներ ու առնեսպալիներ, ինչպեւ նաեւ՝ հաշվիչ համեմատմամբ:

Ժողովականների աշխատեցին առանձին խմբերով, այսուհետեւ տեղի ունեցան ընդհանուր ընտարկումներ եւ արդյունքների ամփոփում:

Նոյեմբերի 2-ին ժողովը շարունակեց իր աշխատանքները՝ բարձր նախագահությամբ Ն. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ ներկայությամբ Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսյանի:

Ողջունելով ՀՀ նախագահի ներկայությունը ժողովին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետն անդրադարձավ Եկեղեցի-պետություն հարաբերություններին եւ շնորհակալություն հայտնեց ՀՀ նախագահին՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնին եւ աշխատասպիւրտ հայոց թեմերին ՀՀ իշխանությունների կողմից ցուցաբերվող մշտական գորակցության համար:

Այնուհետեւ եպիսկոպոսաց դասին եւ բոլոր ժողովականներին իր խոսքն ուղղեց ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանը՝ հաջորդություն մարգեցով ժողովի աշխատանքներին: Պրն Սարգսյանը ողջունեց բոլոր այն բայերը, որ ուղղված են Հայ Եկեղեցու առաքելության գորակցմանը եւ աշխատասպիւրտ ժողովրդի հոգեւորականների: Պրն Սարգսյանը Հայ Եկեղեցու անկասխատեյի դերը Սփյուռքի կյանքում, երկուստոր սերնդի կրթության գործում՝ Եկեղեցու լորեւ գործընթեւ նկատելով բարոյական արժեքների վրա հաստատված հայրենիք ներդրումը ռազմավարական խնդրում: Նախագահը բարձր գնահատեց Հայոց Եկեղեցու միջազգային խաղաղասիրական գործունեությունը եւ Ներդրումը Եւրոմեկի շարժման մեջ, վստահեցեց, որ պետական կառույցները պիտի շարունակեն գորակալի ինչեւ Հայ Եկեղեցուն՝ բոլոր ձեւաւորվելու, եւ խորացնել արդյունավետ համագործակցությունը ի խնդիր մեր ժողովրդի բարօրության եւ հայրենիքի պայծառացման:

Հայրուկալություն՝ էջ 2

**ՆԱՅՈՉ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՎՐԱՊՊԱՆՔՆԵՐԸ
ՆՈՎՆԱԿՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ
ՆՐԱՊՐԱԿԱՄԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ**

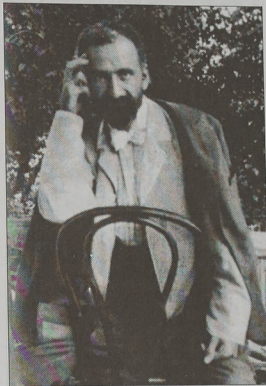
ՍԿԻՂԲԸ՝ ԹԻՎ 19

2. 1902 թ. գրած «Մեր Կայսրոկներին» համաստեղությունը նաև նույն ժամանակների հայերի տարիքի անցյալի գովոված եղի՝ լեզվային, Կալիֆոռնիայի, Սալեմսկային, Պուստինային, Լաֆֆին, որոնք «թարմ եղանակով» քննարկում էր «Վիսնայան» արտիստ, բնագծով ճեղքի հայրենիքի անգլո-ամերիկյան գաղափարը, և ցամաք մեղքում էր, որ այդ հայրենիքը «...հոյունով մեր աշխարհը, և մեր գաղափար սիրող նախ հետ»։

Եր հայի փրկություն «նույն փոխադրեր» ինքնատուր «միտած մանկ ցնեղին անհատ»։ Այնին, իր անսասան վախճանուր, ցամաք հաներձ» և ալ մայրլ կանխատեսությունը կալուսում էր անկելի փոխադր օրերը, չուգանք և արդեն 1910-ական թվականին հատկապես Մադրից համաշխարհային տարիքագով տարիքներին դարձան ցամաքի փրկությունները։

[illegible]

Նրա ստեղծագործություններում գեղարվեստական և իրապարակախոսական ներկայացված կամ տարաբնույթից ենթակային թեման մարմնավորող գեղարվեստական մեջ դժվար է նկատել իրապարակախոսական հարցերում և իրապարակախոսական մեջ՝ գեղարվեստի ակնհայտ տարբեր: Որպես ասվածի հիմնավորման մատուցանելը, որ նույն 1914 թ. ևս գրել է՝ «մեծից առաջադրել» մեծամասնություն ունենալու:

[illegible][illegible]

Պեշիկթաշլյանի՝
- Ո՛վ պատանյակ,- ըսիք ամենքս մեկ
բերան,-
Վասն հայրենյաց մեռար՝ դուռ շա՛տ
ապրեցար.

Պատկանյանի՝
Ստորուկ գնա՝ արյան դաշտը,
մեռած արձի՛ղ պապատված.

Բաժնու՝
Եվ ամեն կողմից պանդուխտ հայազգիք
Դիմեն դեպ յուրանց սիրուն հայրենիք...
Զիվանու՝

Սարտադր ցնծությամբ երգով զվարթուն
Շարժվում են բախակները, հայտնի'ը
կարգախոսներն իրենց նոր բանաձևերով
էին ստանում թուվանյանական բանաստեղծություններում ու հողվածներում՝ նոր ժամանակների ու հնագամանքների հրամայականով.

Վեր է կացել հին վիշապը նոր թափով,
Վեր է կացել վերջին մոլի տագնապով,
Արյունառուշտ, ոճիրներով ահավոր
Լայ է ընկել Բեթսեդեի հ վեր ալեւոր:

Ու նրա դեմ ելած անգուստ, անսահման,
Հորձանք տալով ամեն կողմից՝ հայության
Հին-հին հույսերն ու հուզմունքը դարավո
ճառու էլ լիկուն լեռներն ի վեր այնտոր:

Ծառու են լինում քաջ խմբերով անձնվեր,
Ծառու են լինում տանջվողներով կիսամե,
Ծառու են լինում անընկճելի ու արի
Ղեպի ճերմակ գազաթնեղո լեռների:

... Ու ամբերում, բարձր ուսից Մասիսի
Այստեղ է մեծ արժիքը Հյուսիսի
Հյուսիս դեպի բարձրությունը հայկական,
Իր հետեւից հայի բախում ու ապագան:
Այս պատկերների հետեւում է թունական
Հայկական այն խոհեր ու մտածումները, որոն
առավել բացորձող արտահայտվել է իր
պարզապատկերական լույսերում է մասն
ական «Երեւնի տաղանակ» և «Երրոր
գարկը» հոդվածներում: Յեւ տրանս է օ
նում է ընկալվում այն մասնագիտություններ
որոնք որդի է թունականի» գրելու հիշյ
բանաստեղծությունը:

Բովանդակյալս իսկայնս կարելի է թէ ընդ չին անվաշխարհայի պատերազմի ընթացքն հայրաթոյնն ապրելի է միայն մի քան չին ուսուցան, որոնքեւնս համակազմ եղև իսկ պատերազմից զիբոսկայս մեծ տնորդելիս եղև, որպէս մէջ է Ռուսաստանը, որ եւս խաւաքէ հայուսրաբն էլ, իսկ կովկէսը է իսկ մեծ փոցը ժողովուրդներս պատերազմայն իսկ իրաւիկներն զաշուպանութիւնս համար, չին լիին այլանս անարդար, և պարտուող քաղաքսոս Յուդիկայն թուսն իսկ նորոք տնորդելի ոյր եղեմէն հայն տնուրդուցեն եւսակա ժողովուրդներս թուսն իսկ հայուցան ճակատաբաղող: Բոլոր փոքր ագգելն էլ ճնմբայնս եւ ընդունալ օր «պայման հայուսրաթոյնութեան» է հիմա իսկ իրենց ապագայի նեղովակել պատերազմի մէջ:

Հայերը ապագործույն չէին. «Հայ ժողովուրդն» գրել է Ռոմանյանը. «որ չի փորձուր ձուլուիլ, թէ՛ տառապանքով թողնուի հայաստանում լքել է աշխկ կամայից»։
Լազարան դեղորդուրդները մինչ եղալ էե՛ն առաջիկ ուղիներ, առանց եղանակ ու բարձր տնտեսուն, երեսին կայս հանքն ու ետուն կրակի մեջ՝ հանքին ընդհանրապէս գործի, այդի արցունքուն գաղտի՝ եւ իր կամայորդութիւնը ղողաշկի վրա գործել՝ մահ կամ ազատութիւն...» (Արեգի մեթուն է՝ Ս. Ս.)։
Արտուն յետմեջ պատերազմը, հայերի շուկի, Ռոմանյանիկի անկմանակ համար լազար, օռնտերիկի հարցանքանքով ազատաւ լու էր կենտունի Հայաստանում, վեբը էր դրել հայորդիան հարգարկի տնտեսապաշտան եւ իտու համար բացելու էր խաւարորդութիւն ու օրտոտանակի իր ղաղաշարէն։

Շարունակելի

ԱՄՈՒՄԵԼ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

ԲԱՆԱՍՍԻՈՒՄԱՆ ԱՊՈՒՆԱՆՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՆ ԱՊՈՒՆԱՆՈՒՄ

THE POWER OF 64 GB+ STORAGE

Սկիզբը՝ էջ 4

Բայց նա լույ բարեբար էր: Նրա դուստեր օր
գիշեր բաց էին հյուրերի համար, այգիների բե
ռը շապաղեքն բաժանվում էր անցորդներին. և
մեն ագագստեր էր, խորհրդատու ու հովանավոր
էր 1805(9) թ. ծնվեց հայաստուրը, աստված
վախ ծնողները կրակ էլեղեցուն կարիքին: 9-
տաղիտուրիումով Բեիլանսնով մոկթ: 12 տար

կանում մեկնում է թիֆլիս՝ Ներսիսյան դպրոցում սովորելու։ Այնուհետ Էջմիածնում, թիֆլիսում ու Երևանում ծափալում է կոթակա ու լուսավորչական ազգայնավոր գործունեություն, որին նպաստել է 20 տարեկան հասակում Արարիկի գագաթնաբարձրակարգի հանգամանքը։ Իսկ Ներսիսյան սովորելու տարիներին սկսած՝ նրա կյանքի ուխտը դառնում է իր ժողովրդին ամենացորդ ծառայելը։

Ոչ երկար ամպրոպ էր իմ ուզածը,
 Իմ լավ օր քաշիլն՝ աշխ, իմ խոտորածը,
 Իմ էն քաշած շունչն էլ մահ եր աչքիս,
 Երբ չէի կարում պետքը զալ ազգիս,-

գրել է Արվիանը՝ «Ազգասեր մարդը իր մեռելով
 վախտը» բանաստեղծությունում (Խ. Արվյան,
 Էություն, Ե., 1984, էջ 461):

[illegible]

2. 2014/02/28

ՇԱՐԻԼՍԱԳԵԼԻ

Արժրոււն ԱՎԱԳՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒՄԿՈՍՏԵՐ
ՍԱՐԳԻՍ Դ ԿՐԿՍԱԿՆՅԻ
(1520-1536)

Սկզբն' էջ 3

[illegible]

Այս ընթացքում հայ կոր նահատակներ եղան: Նրանցից էր Բարունակ Ամդեցին՝ հայտնի նաեւ Պուտախ մական

[illegible]

Caupulucilutit

Բաբկեն ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԿԻՑ սեմյակում

Ավագը՝ թիվ 18-19

«Լավ է ամուսնանալ, քան կրթով ապրելը» (Ա Կորնթ. Է 9)

- Տե՛ր հայր, սուրբ պատկի խորհրդակալությունը ամանակ, ի թիվս այս օրհնությունների է արդյոքների, ասվում է Նաեմ «Հայաստանը» քրիստոնեական հավատքի խոստովանության հավերժ բանաձևը: Ինչո՞ւ:

- «Հավատամքը» կամ Լիկիական հավատ հանգանակը բոլոր առաքելախմբի եկեղեցիների դավանանքության հիմքում դրված բանաձևն է, ինչը պարտադիր խոստովանվում է եկեղեցական բոլոր կալերում արարողությունների ամանակ, այդ թվում է՝ պատկի խորհրդի: Եթե մարդիկ եկել են՝ սուրբ խորանի առաջ Աստծո օրհնությունն ստանալու, ուրեմն Նախ և առաջ նրանք պետք է Աստծո պաշտամունքի օրհնափառ դավանանքի ընդունեն, որը կատարվում է խոստովանության միջոցով: Դա Նաեմ պարտավորեցնում է, խոստովանվում են հավատքը, Տիրոջ օրհնությունն են խնդրում, միաժամանակ պարտավորվում են Տիրոջ չափվողներով քայլել և երբեք չխտարժեք: Այսպես այս մեծ խորհուրդը կերպովի սուրբ թաղերակապանացած բեմակապանաց, լրացուցիչ մի արարողության, որը կոչված է խնդրելու «ճորայացներ» ամուսնականացնել:

Պատկի սուրբ խորհրդի մեջ Աստծո ներկայությունը կա: Դա կարող են ճշգրտությամբ խաբել կենաց արտաբերվածի՝ ծառուկ շնամիկով, բայց Աստծուն չեն խաբի: Այս առումով ուզում են հիշեցնել են մի կարևոր հանգանակ, խոսքը խաբեղում (բավար) մասին է: Պատկությունս ծնել հասկա քաղաղություններ է արարողության ընթացքում հնչող երկարաշունկ արդյոք, երբ նորապատկերի գոլորեղեն հավանք են իրար, ե խաբեղաբայր խաբը քրիստոնեացած պատկում է նրանց վախճարելու՝ որպես վկայություն Աստծո առաջ: Սա՛ է քավորի գլխավոր պարտականությունը, խաբը բարձ-

«ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» ԶՐՈՒՆՎՆԵՐ ՍՈՒՐԻ ԴՍԱԿ

Մեր հյուրն է Բյուրականի Սբ Գրիգոր եկեղեցու իռզեւոր իռիվ Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍԱՆԸ

Րազեւել է Աստծո առաջ վկայել: Բայց ահա այսպիսի մի դեպք. ծանոթեցիքս մեկը մի օր առաջ. «Պատկի քավորն է», հարցրի՞ր՝ ո՞ր եկեղեցուն են պատկ անելու, ասում է. «Եկեղեցի չախոր տանեմք»: «Բա է ի՞նչ քավոր», ասում է՝ կենաց արարիչ թաղարանն են ասում, ոչ թե քավոր: Լիկուն են էլ ավելի արտառող դեպքեր: Նաեմը՝ գալիս են եկեղեցի, թե՛ «Տե՛ր հայր, այսօր հարսին տուն են տանում, մեք անելու չենք դրել, ուղղակի ուզում ենք՝ մեր նորապատկերի մի թեթեւ օրհնես, գնաք»: Նույնն է, թե՛ ասան՝ ուզում ենք «մի թեթեւ» պատկել:

- Սուրբ պատկի խորհրդի պարտադիր պայմանակցություն մեկը, ըստ եկեղեցու, կուտության հանգանակն է: Հատկապես Նախկին եկեղեցու մեծապես կարեւոր է այս պայմանը՝ ընտրությունը որեւէ բացառություն: Ազատականացած բարբերի արդի հասարակության մասնավորապես մեք այսօր, կարելի է առել, գերիշխում է այն կարծիքը, որ եկեղեցին ճակից ավելի ավանդապատկ է գտել այս հարցում, որ ժամանակները փոխվել են, ու պետք է ավելի հանդուրժող է ճնշուն լինել է այլ: Ո՞րն է Ձեր կարծիքը:

- Սա այն հարցն է, որտեղ «չափից ավելի» ստանալիսությունը տեղին չէ, ես եկեղեցին, այո՛, պետք է լինի ավանդապատկ: Անգամ փոքր գտնել կառավարող հեռեւանքներով է հոգի: Այսօր էլ, ինչպես Նախկինում, Մայր եկեղեցին հորդորում է իր ուղարկած գաղավերին կուտություն ու սրբություններ կապակցել սուրբ խորանի առաջ, որ աստվածային օրհնությունը լիարժեք լինի: Սուրբ Լորդից՝ կուտություն, Սառապատկերը կազմված ընտանիքի հիմնքն սովորաբար ավելի ամուր են լինում՝ եսեմ: զուտ հոգեբանական ասումով: Իսկ երբ խաբեղում է այս պայմանը, մասնավոր ըր մարդու մտքի է հոգու էլ է խաբեղում, անկասկած, շատ մեծ խնդիրներ կարող են առաջանալ: Եվ մի ուշագրավ հանգանակն էն ուզում շեշտել, որ կարծես

բոլորը կկատարվեն. կույս ասելով՝ մեր ժողովուրդը, չգիտես ինչու, հավանում է միայն կնոջ կուտությունը, տղամարդուն տարբերություն չկա էլ իր կարող լինել, Աստծո առաջ, Սրբության առաջ հավաքաբանաց պարտական ենք՝ այդ՝ այն լինի: Կուտություն մասին ավանդ, անշուշտ, ինչ վերջում 2-րդ պատկ համակարգությանը, ինչ մասին խոսեցինք Նախորդ գրություն: Սա օրհնության կարգն էլ տարբեր է կուտական պատկի օրհնությունը:

- Տե՛ր հայր, ինչ են լինում դեպքեր, երբ երիտասարդները, հատկապես տղամարդիկ, ասում են. «Միկեն անհրաժեշտ ամեն ինչով պապիկոված չլինել, թե՛ ամուսնանալ. ստույ, փող, աշխատանք...»: Այդ «միկենք» հաճախ ձգվում է տարիների, ժամանակ անցնում է, նրանք այդպես էլ չեն ունենում

այդ «ամեն ինչը», հետո ուշացումով հասկանում են, որ սխալվել են: Սուրբ Լորդից՝ փորձեք հասկանալ, եթե չունի բավարար, անգամ նվազագույն պայմաններ (այսօր թիվ չեն Նաեմ իրավահավերժ), ի՞նչ անել:

- Յուրաքանչյուր մարդ, ով կյանքի փորձություն ունի, միանշանակ կներդա այս տեսակետը: Երբ ընտնւմ ենք մեր իսկ պատկի կենսագրությունը, տեսնում ենք, որ մարդիկ 8-10 երեխան են ծնել, պահել-մեծացնել, և նրանց կենսական պայմաններն անհամեմատ ավելի վատթար են եղել, քան մերն են: Նրանք հաստատ ամեն ինչով պապիկոված լինելու մասին չեն էլ լուսնեց, երբ ամուսնացել են: Ի՞նչ է Նշանակում բավարար պայման. այսպես մտածողներին խորհուրդ պիտի տալի ի սկզբանե հիշել երկվորյակ կյանքում երբեք ամբողջական բավարարություն չի լինում, ե միշտ է «ինչ-որ բան պակաս է»: Մտածում են՝ տուն, մեքենա, փող էլ այլ՝ մոտակայով, որ ընտանիքին ինքնին ավելի կարելու է երբեք ինչ կարելի նյութական կարողությունը դարձնել գեղիտիտ: Մեքենան կազմվում համար: Դու չունես, ուրիշ մեկը եր կողքին ունի «ամեն ինչ», բայց ուշացողի հետեւի՝ իր ամեն ինչով պապիկովածների վարքածից է կենտեսն, որ նրանցից շատին ամենինքն էլ եղանակ չեն: Եվ գտնւ՞ր ինչու, որովհետեւ ամեն ինչ ունենալով չեն ամենակապարտը՝ Աստծուն չունեն իրենց մե՞ն... Ուրեմն՝ ինչ որ ունես, դրանով բավարարվում է գոհություն հայտնելու Տիրոջ: Սա Ավետարանն է ուսուցանում: Ուժից պատմում է ավելին ունենալու համար, ունեցի՞ր՝ ճակատիդ քրիստոնե, բարի կատարվում, գործի հաշտությունը: Իսկ եթե չունես ու փախուցում են, ասում են՝ ո՞նց ամուսնանալ, Աստծո դեմ մեղակցել են: Աստծո կամքով է գործություն ամեն օր մի-լիտակով մատուցվում են ծնվում, ե սրանց բոլորը տարբեր պայմաններում ու տարբեր կարողությամբ են աշխարհի մտնում:

Գաղաղակությունը՝ էջ 6

ԱՇԿԱԿԵՐՏԱԿԱԸ ՈՒԽԱՏԱԳԳՅՈՒԹՅՈՒՆ

Կոտայքի մարզի Հրազդան քաղաքի թիվ 7 միջնակարգ դպրոցում արդեն ավարտվել են դարձել վանքեր, եկեղեցիներ, մատուռներ, կոթող-վկայություններ կազմակերպվող ուխտագնացությունները: Հոկտեմբերի 4-ին դպրոցի ավելի քան 75 աշակերտներ, մանկավարժներ ու ծնողներ, տնօրեն Համիկ Մամուրյանի, Հայոց եկեղեցու պատմության ուսուցչուհի Գոհար Միքայելյանի խախտեղությունները մեր Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածին ԵԴԿ Միջնակարգի պատմության առումով անցված Ղեկավարի մասնակցությամբ, ուխտագնացություն կատարեցին Օշական Աշտարակ-Ամբրուշ ուղղությամբ:

Կան հավատքի խոր ընկալումն ու հարգանքը:

Տե՛ր հայր իր պատգամն ուղղել ուխտավոր աշակերտությանը՝ հորդորելով շարունակել կրթությունը, կամադրելով՝ դառնալով ազգի ու հավատքի պահպանի գլխորդներ: Գրիգորյաններն Օշական հեղեղանքն իրենց ազգին ծառայելու, վարվող այն ավելի լավը դարձնելու ոգեգրությամբ, հոյակով ու հավատով լցվում:

Կյունեղեն ուխտավորներն այցելեցին Աշտարակի Կարմրավոր է Ամբրուշի Ար Աստվածածին եկեղեցիներ, ուր միա-

ԱՅՈՒՆԻՅՈՒՆԻ ԶԵՆԱԿՈՒՆ (ՄԱՐԿԱՆ) Ս. ԱՍԿԱԿՈՒՆԻ ԵԿԵԼԵՑԻ

2012 թ. հայ Մարգարի 300-ամյակին նվիրված միջոցառումների ընդառա՞յ տպել թվականի հոկտեմբերի 20-ին Հնդկաստանի հոգեւոր իռիվ էլ Կավկասիի Հայոց մարգարիական ճեմարանի կառավարիչ Ս. Կորնել արք. Հովհաննիսյանը, Կավկասիի Ս. Լաւարեք մայր եկեղեցու վարդապետ ամուսնապետ Մայր Հաբե, անդամներ Սուրբան Ռուբեն և Սուրբ Մեկարյան մեկարյան պաշտպան կատարեցին Մարգարի Ս. Մարիամ Մամուճաճին պատմական եկեղեցի՝ կառուցված 1712 թվականին:

Երկաթների մասնակցությամբ կատարվեց հաւեւոյական ժամերգություն, որին հաջորդեց հոգեհանգստյան կարգ՝ հայ պարբերականի մամուլի անդամակի ավատարի «Ազարարի» խմբագիր Ս. Հարությունյան ավագ քահանա Հնդկաստանի համար, ու գերեզմանը գտնվում է եկեղեցու բակում:

Կյունեղեն տեղի ունեցավ եկեղեցական վարդապետի ժողով, որտեղ ընկնարվեց հայ Մարգարի 300-ամյակի առիթով կատարեցվող տոնակատարությունների միակերպ: Ժողովը նաեւ կարեւոր է առաջադրել խնդիր համարյա տարիներ անց տալով եկեղեցականության հարակից շինությունը միջև հոգեհանգստյան տարիին Հայոց եկեղեցուն վերադարձնելու գործընթացը:

Հոգեւոր իռիվ խախտեղությունները՝ ճեմարանի Հայոց պատմության ուսուցչուհի Յեղիմի Սուրբանյան տնայնեցել միջ 2012 թ. պարտապետ ծավալուն աշխատություն՝ նվիրված հայ Մարգարի 300-ամյակին:

ԱՄԱՆԱԿ ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ ԴԱՇԱԵՆՈՒՆ ԿԱՆԱԿՈՒՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 19-ից 29-ը Կավկասյան ընթացան Ասիական քրիստոնեական կոնֆերանսի Էվոմենիկ ժողովի 2008 թ. դառնալով «Մասին արդեւ Աստծո տուն է» թեմայով, որին մասնակցում են ասիական երկրների քրիստոնեական եկեղեցիներ և կազմակերպություններ ներկայացուցիչներ: Մասին անգամ տեղ եկեղեցու կողմից դասընթացություններ ներկայացրեց եկեղեցական կառավարիչ Հայոց մարգարիական ճեմարանի կառավարիչ Ս. Ավետիսյան. Համբարձումյանը: Ծրագրին ընդգրկվում էր նաեւ այցելություն աստվածաշնչային տարբեր վկայություններ:

Հոկտեմբերի 25-ին ժողովի ղեկավարները որոշեցին, որ Ս. Աստուրի են դրույ: Նույնպեք Կատարի գլխավորությունը՝ մասնակցություն այցելելու Կավկասիի Սբ Գրիգոր Լուսավորչի հայկական եկեղեցի՝ ներկա գտնվելու պատարարում է անվել մուսուլման ծանոթանալու Հայ եկեղեցուն: Օրվա ավարտին երբ Տե՛ր Ավետիս քահանա: Դասարարի ավարտին հյուրերն առիթ ունեցան Նաեւ գործելու Հայոց մարգարիական ճեմարանի սաների հետ ու ծանոթանալու նրանց անորային:

Գոհար ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ, Հայոց եկեղեցու պատմության ուսուցչուհի

ԿԻՑ սեմյակում

Սկզբից՝ թիվ 18-19

«Լավ է ամուսնանալ, բան կրթով
այրով» (Ա Կորնթ. Է 9)

- Տե՛ր հայր, սուրբ պապի խորհրդակա-
նությունը ամանակ, ի թիվս այ օրինու-
թյունների է արդյոքների, ասվում է Նանե
«Հավատամք» քրիստոնեական հավատ-
քի խոստովանության հավիրճ բանաձևը:
Ինչո՞ւ:

- «Հավատամք» կամ Նիկիական հա-
վատ հանգանակը բոլոր առաքելահիմն
եկեղեցիների դավանաբանության հիմքում
որդգծ բանաձևն է, ինչ պարտադիր խոս-
տովակվում է եկեղեցական բոլոր կաթեդր
արարողությունների ժամանակ, այդ թվում է՝
սուրբ խորանի առաջ Աստուծ օրինությունն
ստանալու, ուրեմն Նանի են առաջ նրանք
պետք է Աստուծ պաշտամունքի ուղղափառ
դավանանքն ընդունեն, որը կատարվում է
խոստովանության միջոցով: Դա Նանե
պարտավորեցնող է. խոստովանում են հա-
վատքը, Տիրոջ օրինությունն են խնդրում,
միաժամանակ պարտավորվում են Տիրոջ
չափաներով բայել են երեք խնդրողներ:
Այլապես այս մեծ խորհուրդը կերպովի
սուկ թաղերակախացված բեմականաց-
նող, լուրջուցի մի արարողության, որը
կոչված է ընդամենը «ճորիացնելու ամուս-
նական հանդեսը»:

Պատկեր սուրբ խորհրդի մեջ Աստուծ ներ-
կայությունը կա: Դա կարող են հեշտու-
թյամբ խաղել կենաց արդ թաղակախ՝ ծա-
նուն շնախանով, բայց Աստուծն չեն հայրի:
Այս առումով ուզում են հիշեցնել են մի կա-
րեծոր հանգանակ, խոսքը խաղերոր (բա-
վորի) մասին է: Պատկերությունն օժիտ հն-
րան բաղադրիչների է արարողության ըն-
թացքում հիշող երկարաշունչ արդթը, եր-
րորապատկերի գույնները հավան են ի-
րար, են խաղերայոր խաղը քարոզարան
պահում է նրանց գլխավորություն՝ որպես
վկայություն Նանե: Սա՛ր Բավորի գլ-
խավոր պարտականությունը, խաղը քար-

«ՔՐԻՍՏՈՆԵՎԱԿ ԸՆՏԱՎՆԻՔ» ԶՐՈՒՅՈՒՄԸ սուրբ ՊԱՍԿ

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր եկեղեցու հոգևոր հովիվ Դավար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

բացեցել են Աստուծ առաջ վկայելը: Բայց ա-
հա այսպիսի մի դեպք. ծանոթներինս մեկը
մի օր ասաց. «Պատկեր քալող են», հարցրի՝
ո՞ր եկեղեցում են պապն անելու, ասում է. «Ե-
կեղեցի չգիտի տանք»: «Բա է ի՞նչ քա-
վոր», ասում եմ,- կենաց առողին բանալու
են ասում, ոչ թե քալոր»: Լիկում են էլ ավելի
արտառող դեպքեր: Մանե՞ք գալիս են եկեղե-
ցի, թե՛ «Տե՛ր հայր, այսօր հարսին տուն են
տանում, մեկը սեղան չենք դրել, ուղղակի ու-
զում ենք՝ մեր նորապատկերին մի թեթե
օրինես, գնա՛նք»: Նույնն է, թե ասեն՝ ուզում
են «մի թեթե» պատկերել:

- Սուրբ պապի խորհրդի պարտադիր
պայմաններին մեկը, ըստ եկեղեցու, կու-
տության հանգանակն է: Հատկապես
Նանիի եկեղեցին մեծապես կախերել է
այս պայմանը՝ ընդունելով որեւէ բացա-
ռություն: Ազատականացված բարբերի
արդի հասարակության մտայնության մեջ
այսօր, կարելի է առել, գերիշխում է այն
կարծիքը, որ եկեղեցին չափից ավելի ա-
վանապապ է գտնե այս հարցում, որ ծա-
նականները փոխվել են, ու պետք է ավելի
հանդուրժող են ճյուղն լինել են այլն: Ո՞րն է
ձեր կարծիքը:

- Սա այն հարցն է, որտեղ «չափից ավե-
լի» արտասպառությունը տեղին չէ, են եկե-
ղեցին, այո՛, պետք է լինի ավանապապ:
Անգամ փոքր գիշումը կանգնեցվող հետե-
կաներն էլ է հոյ: Այստեղ էլ, ինչպես Նանիկ
ասում, Մայր եկեղեցին հոգրորում է իր նե-
րապատկ գավակներին կուտության մեջ
սրբաբան ներկայակա՛ս, սուրբ խորանի ա-
ռաջ, որ աստվածային օրինությունը լիար-
ժեք լինի: Մյուս կողմից՝ կուտության, ա-
նարարությունը կազմված ընտանիքի հիմ-
քեր տվորաբար ավելի ամուր են լինում
Նանե գլուտ հոգեբանական ատումով: Իսկ
դեռ խախտված է այս պայմանը, մասնա-
վանը եր մարդու մարջ են հոգու մեջ է խա-
թարում, անկախակ, շատ մեծ խնդիրներ
կարող են առաջանալ: Եվս մի ուշագրավ
հանգամանք են ուզում շեշտել, որ կարծես

բոլորը նկատած կլինեք. կույս անելով՝ մեր
ժողովուրդը, չգիտես ինչու, հավատում է
միայն կնոջ կուտությունը, տղամարդուն
տարբեր դա չի էլ վերաբերում: Ո՞չ, որեւէ
կարծիքություն չկա են ի՞նչ կարող լինել:
Աստուծ առաջ, Սրբության առաջ հավաքա-
նապես պարտական ենք՝ այդ թե՛ կին: Կու-
տության մասին ավանքը, անշուշտ, ի՞նչ
սրբություն 2-րդ պատկ հավաքությունը, ի-
նչ մասին խոսեցինք Նանիարդ գրություն:
Մեր օրինություն կարգն էլ տարբեր է կու-
տական պապի օրինությունից:

- Տե՛ր հայր, քիչ են լինում դեպքեր, երբ
երիտասարդները, հատկապես տղամար-
դիկ, ասում են. «Միկեն անհրաժեշտ ամեն
ինչով պահպանված չլինել, մեծ ամուսնա-
տուն, փող, աշխատանք...»: Այդ «միկենը»
հա՛խա ձգվում է տարիներ, ժամանակ
անցնում է, նրանք այդպես էլ չեն ունենում

այդ «ամեն ինչը», հետո ուշացումով հավա-
նում են, որ միայնակ են: Մյուս կողմից՝ փո-
քեղ հավատակա, եթե լուսի բավարար, ա-
զամ նվազագույն պայմաններ (այսօր քիչ
չեն Նանի իրավիճակները), ո՞րն են:

- Յուրաքանչյուր մարդ, ով կանանց փո-
ծառություն ունի, միանշանակ կներքի այս
տեսակետը: Երբ ընկնում ենք մեր իսկ իսկ
պերի կենսագրությունը, տեսնում ենք, որ
մարդիկ 8-10 երեխա են ծնել, պահել-մե-
ծացրել, են նրանց կենսական պայմաններն
սահմանում ավելի վաղաբար են եղել, բան
մերն են: Նրանք հաստատում ամեն ինչով ա-
պահովված լինելու մասին չեն էլ մտածել,
երբ ամուսնացել են: Ի՞նչ է Նշանակում բա-
վարար պայման. այսպես մտածողներն
խորհուրդ պիտի տալի ի սկզբանե ինչե՛ր,
երկարավոր կյանքում երբեք մարդույնակ
բավարարություն չի լինում, են միշտ էլ
«ինչ-որ բան պակաս է»: Մտածում են
սուր, մեքենա, փող են այլ՝ մոտանալով,
որ ընտանիքին ինքնին ավելի կախերել է
երբեք ի՞նչ կարելի յուրաքանակ կարողույն-
ը դառնե՞ց գերխնդիր՝ ընտանիք կազմե-
լու համար: Դու լուծես, ըստիկ մեկը քո կող-
մի ամեն «ամեն ինչ», բայց ուշադիր հետե-
լի ամեն ինչով պահպանվածների վաղ-
բաքին են կուտեն, որ նրանցից շատին
ամենին էլ եղանակ չեն: Եվ գիտես՝ ի՞նչ
ուր, որովհետեւ ամեն ինչ ունենալով՝ լու-
նեն ամենակախերելով՝ Աստուծն ի՞նչ
խնդրեց մե՛ս... Ուրեմն՝ ինչ որ ունես, դրանով
բավարարվիր են գոհություն՝ Մայրսիր Տի-
րոջ: Սա Ավետարան է ուսուցանում:
Ուժգ պատմում է ավելին ունենալու համար
ուների՞ր՝ ճակատիդ քրոհիցվող, բարի վա-
ստակով, գործի հաշտությունը: Իսկ եթե
չլուծես ու վիստակում են, ասում եմ ո՞նց ա-
մուսնանալ, Աստուծ դեմ մեղանալ են:
Աստուծ կալքով է գորդաբար ամեն օր մի-
լիոնավոր մատուցվող են ծնվում, են տրանս
բոլորը տարբեր պայմաններում ու տարբեր
կարողություններ են աշխարհի մտնում:

Տարրակալություն՝ էջ 8

ԱՇԽԱՏԱՆԱԿԱԿ ԻՆԿԱՏԱԳԱՅՈՒՄՅՈՒՄԸ

Կուտայի մարզի Զրազան
քաղաքի թիվ 7 միջնակարգ դպ-
րոցում արդեն ավանդույթ են
դարձել վաղեմ, եկեղեցիներ,
մատուցներ, կրթող-վկայու-
թյուններ կազմակերպվող ուխ-
տագնացությունները:

Չոկունների 4-ին դպրոցի
ավելի քան 75 աշակերտներ,
մանկավարժներ ու ծնողներ,
տնօրեն Համիկ Ասատրյանի,
Հայոց եկեղեցու պատմության
ուսուցչուհի Գոհար Միքայել-
յանի խնամաշնորհությամբ
են Մայր Սրբու Մ. Եփրատին ԲՅԿ
Հրազդանի պատմախանութում
Անժեմա Ղեյշյանի մասնակ-
ցությամբ, ուխտագնացու-
թյուն կատարեցին Օշական-
Աշտարակ-Ամբերդ ուղու-
թյամբ:

Կան հավատքի խոր ընկալում
ու հարգանքը:

Տեր հայր մի պատգամ
ուղղեք ուխտավոր աշակեր-
տությանը՝ խորհրդով շարու-
նակել կերտել օրը, ավանդու-
յնը՝ դառնալով ազգի են հա-
վատքի պահպան գլխավորը:
Դպրոցականներն Օշակա-
նից հեռացան իրենց ազգին
ծառայելու, վարվող սր ավելի
լավը դարձնելու ոգեւորու-
թյամբ, հույսով ու հավատով
լեցուն:

Այնուհետեւ ուխտավորներն
այցեցեցին Աշտարակի Կարմ-
րավոր են Ամբերդի Սբ Աստվա-
ծածին եկեղեցիներ, ուր միա-
նարար արդեթեցին երկրի հա-
րություն, ժողովրդի անդու-
շալանություն, հավատքի ան-
ասանություն են եկեղեցու
պայծառության համար:

Նմանապես ուխտագնա-
ցություններ կազմակերպվել
կուտային աստվածաշունչա-
րության ճանապարհին են մեկ
բայլ առաջ գնակ է, ինչը կն-
քան խալքերի, ազգային
արժեքների հանդեպ սիրո են
կիրկվածություն, քրիստոնեա-
կան կենսակերպի ամրապե-
մանը:

Գոհար Միքայելյան
Հայոց եկեղեցու պատմության
ուսուցչուհի

ԱՅՈՒՄԱՐՅՈՒՆ ԶԵՆԱԿԸ (ՄԱՐԿԱՆ) Ս. ԱՍԿԱՎՈՐՆԵՐԻ ԵԿԵՂԵՍԻ

2012 թ. հայ Մարդասի 300-ամյակին կնիված միջոցառումներին ընդառա՞
ջ օրյա թվականի հոկտեմբեր 20-ին Հայկապարից հոգեւոր հովիվ է Կավկասյան
Հայոց մարդասիրական ճանաչակի ճանաչակից Ս. Կորեն արք. Հովհաննիսյան-
ը, Կավկասյան Ս. Ազարեղ մայր եկեղեցու վարդապետ ատնական Մաթե
Հաթը, անդամներ Սյուզան Ռուբենյան են Սուրիկ Սրբյան մեկույթ այցելություն
կատարեցին Մարդասի Ս. Մարիամ Աստվածածին պատմական եկեղեցի՝ կա-
ռուցված 1712 թվականին:

Հաղորդի մասնակցությամբ կատարվեց հանգստյան ժամերկություն, որին
հաջորդեց հոգեհանգստյան կարգ՝ հայ պարբերականի մամուլի անդրանիկն ան-
սազոր «Ազարար» իմբազոր Ս. Հարություն ավագ քահանա Շնվարկյանի
համար, ում գերեզմանը գտնվում է եկեղեցու բակում:

Այնուհետեւ տեղի ունեցավ եկեղեցական վարդապետ ժողով, որտեղ ընթեր-
վեց հայ Մարդասի 300-ամյակի առիթով նախատեսվող տոնակատարությունն ա-
ռաջ օտարակա եկեղեցականության հարակից շինությունը մինչ հոգեհանգստյան
սուրբին Հայոց եկեղեցու վերադարձումը գործընթացը:

Հոգեւոր հովիվ Նանիանյանից՝ ճանաչակի Հայոց պատմության ուսուց-
չուհի Չեթինե Սյուզանյան տարանվեց մեր 2012 թ. պարտադրեց ծավալուն աշ-
խատություն՝ կնիված հայ Մարդասի պատմության:

Լուսկալ Կասպի գեղավորությունը՝ մասնակցություն այցեցեցին Կավկասյան Սբ
Գրիգոր Լուսավորի հայկական եկեղեցի՝ ներկա գտնվելու պատարագին են ա-
վելի մուտիկը ծանոթանալու Հայ եկեղեցու: Օրվա պատարագին էր Տեր Վե-
րյան քահանա: Դատարարի ավարտին հյուրերն արիւր ունեցան Նանե արդեթ-
ըն Հայոց մարդասիրական ճանաչակի անտերի հետ են ծանոթանալու նրանց ա-
նույնին:

Բրիտանական թանգարանը (ԲԹ) գոյություն է կրել 1753 թվականին: Մինչև 1807 թվականը ԲԹ-ի մաս էր կազմում Բնագիտությունների թանգարանը (Natural History Museum), իսկ 1973 թվականից կառավարական որոշումով տեղափոխվել է Բրիտանական գրադարանը (ԲԳ), որն ընդգրկում է իրեն ծնունդ տվող ԲԹ-ի գույքի մասնիկը: ՄԱՀՅԱՆԱՆ տարիներին ԲԹ-ն համրվանշանային էր այն առումով, որ նյութական մշակութային գանձերի հետ պարունակում էր մաս. բազմաթիվությունների գույքի վայելությունները: ԲԹ-ի մշակութային գանձերի հետազոյի կուտակումը եր բովանդակությունը նշանակալի էր ամառին նկարատիկ՝ սըղ Նաս Սրուին (1660-1753) հավաքածուի ինքն վրա: Այս նկարատիկ հավաքածուն թվարկը եր լոյստորոշող թանգարանի բարգաժմնս հետագա ուղին մինչև այսօր: 1753-1983 թ. ԲԹ-ն ղեկավարվում էր մի խումբ խնամակալների կողմից: 1963 թ. կառավարական որոշումով խնամակալները փոխարինվում են կառավարության կողմից նշանակված 16 անձերով: Այս 16 ղեկավարներին մեկ նշանակվում է պալատի կողմից, իսկ մնացած 15-ը՝ վարչապետի:

Թանգարանի աշխարհի տարբեր բաղա-
բարությունները ներկայացնող միջինա-
դարև նմուշները ցուցադրում է ոչ ըստ երկրնե-
րի ե ժողովրդների պատկանությունների (եր-
կիր, ազգ, էթնոս), այլ ըստ բաղաբարություն-
ների ժամանակագրական կարգի, այ-
նինքն՝ ամենահինագույն ժամանակներից
մինչև 18-րդ դար: Թանգարանն ունի հետե-
լիս բաժինները.

Ա. դրամագիտություն ե շքանշաններ,
Բ. եղիստական հնություններ,
Գ. արեանական-ասիական հնություններ,

ԳՎՅԱՍԱՎԱՆ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՈՒՄ

Մկրդարթը Անեիտա Դոլինսկայան «Նոր նկատում Նորդի Բրիտանական թանգարանում» գրությունը: Դոլինսկային իր գրության մեջ արձարում է մի քանը հարերը, որոնը կարից ունեն լուսաբանում:

- 1. ազգագրական հնություններ,
- Ե. հունական ե հունական հնու-
թյուններ,
- 2. ձեռագրեր,
- Ե. միջնադարյան ե հետմիջնադարյան
հնություններ,
- Ը. արեանական հնություններ,
- Թ. արեանյան տպագիր գրեր ե ձե-
ռագրեր,
- Ժ. նախապատմական ե հունա-բրի-
տանական հնություններ,
- ԺԱ. փորագիր պատկերներ ե նկարներ,
ԺԲ. տպագիր գիրք (արեանյալ):

Բրիտանական թանգարանը ըստի հայ-
կական բաժին: Մի մշակույթի ու բաղա-
բարությունների մասունքները ցուցադրում
են վերինիշյալ բաժնանմուշները իր քանի-
սում. սրա նշանակությունը շատ ավելի մեծ
է, քան հայկական բաժնանմուշը ունենալը:
Հայկական սակավաթիվ ցուցանմուշների
ներկայությունը տարբեր բաժիններում չնշ-
ում էր այս ժողովրդի բերած ներդրումը հի-
շյալ բաղաբարություններին:

Հունա-հունական բաժնանմուշները տե-
ղադրվում են Անսիտի չափածուներին բրոն-
զե գլուխի ու ձախ ձեռք, դրամական բաժ-
նում՝ Տիգրան Մեծի արծաթյա դրամները
(ԲԹ-ի դրամական բաժնին իսկ Հայ Կիլի-
կյան թագավորության դրամական ողջ
հարստությունը (տե՛ս դե. Չարեի Բերդկյա-
նի աշխ.), արեանյան-ասիական բաժնա-
նմուշները ցուցադրվում է 30-ից ավելի ցու-
ցանմուշ՝ որպրտություն շրջանից (տե՛ս
Frankel David, The Ancient Kingdom of
Uratu, British Museum Publica-
tion, 1979): Միջին ե հետմիջին դարե-
րի արտադրված կարելի է տեսնել 1978 թ.
ԲԹ-ում կամանկերակված՝ «The Chris-
tian Orient» ցուցահանմանից բերված
1225 թ. խաչքաղ, որը եղյանկալի-
չառուս կազմված է Կեսանիտա Հայրա-
պետը նկրեց ԲԹ-ին: Իսլամական
բաժնանմուշների մեջ կա մեկ կոտոր, որոնը
աշխատանքները հայկախառն ուղի-
ներահամ Եթովպացու, որոնցից եր-
կուսը, հայկական արձանագրու-
թյանը, թվագրվում են 1510 ե 1529
թթ. (տե՛ս Մ. Ներսեսյան, Treasures
from the Ark, The British Library, 2001,
թ. 144-152): Արեանյան ձեռագրերի
բաժնում պահվում է հայկական 300-
ից ավելի ձեռագիր (տե՛ս F. C. Cony-
beare, A catalogue of the Armenian
manuscripts in the British Museum, Lon-
don, 1913, Մ. Ներսեսյան, The Christian
Orient, the British Library, 1978, Մ. Ներ-
սեսյան, Armenian illuminated Gospel
Books, 1988, Մ. Ներսեսյան, Treas-
ures from the Ark, The British
Library, 2001, Մ. Ներսեսյան, The
Bible in the Armenian Tradition,
2001), հնասիրյա քարտեզներ ե 689
հնասիրյա գիրք (տե՛ս Մ. Ներսեսյան,
Catalogue of Early Armenian Books
1512-1850, The British Library, 1980):
Բրիտանական գրադարանի գանձե-
րի արտադր (Treasures of the British
Library Gallery) կողքես Ալեքսանդ-
րիստիս ե Սինեռիկոսի կողքին
միշտ ցուցադրվում է հայկական
չորս ձեռագիր՝ որպես մի մասը
քրիստոնյա Արեանք բաժնանմուշի:
Այսպիսով՝ ԲԹ ե ԲԳ այցելողի ախա-
նաեստ ե լինում աշխարհի բաղա-
բարության ստեղծած մշակույթի
թողած ժառանգությանը ե դրա մեջ
հայ ժողովրդի բերած ներդրումին:

Պարզ է մի ժողովրդի, որն ունի
այսպես երկար ե հարուստ պատ-
մություն, ինչպես այս ժողովրդը, պետք
է ինք-որ չափով իր մասնակցությունը բերած
ինք-որ բաղաբարությունը, ե ինչպես հո-
րենաքին ե բնութագրում՝ արժանի հիշ-
չառություն: Շատ ցավով է, որ հայ այցե-
լուն ԲԹ-ի կամ ԲԳ-ի միջինակար ցուցա-
նմուշներից փնտրում է միայն մի ցուցանմուշ,
որի ինքնությունը շուրջ կրճարակարությունը
ընդ շարունակվում են, հայկախ այդ արձա-
նից թանգարանում ե գրադարանում իմ է-
րած ժամանակակիցությունում բացված փո-
խ ե անվանումը: Անդրդիտե, Անսիտի,
Անսիտիս ե կամ Սրեանի: Արձանից գուն-
վա ե երգվալուսում, որտեղ գտնվում էր հայ
չառակության Անսիտի (կարտ): Անսիտի
(այս) մեծիանը: Դասական գործերը, ինչպես
Պրոսպերոսը, Սուրբաթը ե Տակիտոսը,
դրան ներկայացնում են որպես «պարսկա-
կան իրանս»: Հայկական աղբյուրներում
Անսիտից հիշվում է այն հայտին մեծիանի
հետ, որը գտնվում էր Ենեդաք գավառում:
այն վայրը, որտեղ հայտնաբերվել է այս ար-
ձանի ղուլից: Անսիտի այն արձանը,
որն ըստ Ագաթանգեղոսի՝ գտնվում էր Ենեդ
գավառում ե Արտիշտում, պատրաստ-
ված էր ոսկուց: Արձանը հորենաքին Անսիտի-
սին լույսնացնում է Արտիշտի հետ, որի ոս-
կենդյալ բրոնզալ արձանն Արմավիլի ե Բերվի
Փոքր Անսիտի՝ Արտաշես թագավորի կող-
մից: Ըստ Մովսես Խորենացու ե Ագաթան-
գեղոսի՝ Հայաստանի տարածքում եղել են
Արտիշտի դիցուհու մեծիանները, որոնք
Ռեյեզում, այդ թվում ե Հայաստանում,
նկատվելում էր Անսիտի հետ: Դառմա-
կան աղբյուրների միջես եղած այս բոլոր

տարածայնությունը արտահայտվել են
այս ցուցանմուշի հենց պիտակների մեջ:
Պրոսպերոսի բովանդակությունը հիմնվում
էր տվյալ ցուցանմուշի վերաբերյալ բանա-
սիրության տրամից հայաստանում եղյանկա-
նությունների կրա ե ոչ թե արդյունք էր
թանգարանի ավանդապատների բնախ-
նույցի:

2001 թ. եղյանկախ կողմից կազմա-
կերպվեց «Գանձեղ տպակներից ցուցանմ-
ուշ» (Treasures from the Ark, 1700 years of
Armenian Christian art, որը յուրոպական
էր Ազգային մեծիանից հայ արվեստնս ե
քրիստոնեության 1700-ամյալի տոնակա-
նությունները: Ցուցահանմանը առաջին
կուրսի պատկանող ցուցանմուշներին, Ա.
նսիտի բրոնզե գլուխն ու ձախ ձեռք, Տիգ-
րան Մեծի արծաթյա երկու տարածություն-
նանները ե Գանձի տառագրվել մի քանի
տոնապա բերվո: Առաջին ազգայն Անսիտի
բրոնզե գլխի հետ ցուցադրվեց նաեւ ձախ
ձեռք, որը թանգարան ե ցուցանմուշների
կա թաշկրնակի մի մասունք: Չեղծե՞ր հո-
րենաքին գիտնականները հասկանա են այն
եղյանկացություն, որ արձանը կառուցված
է սիրկյան Անսիտիսից հոնով: Բրոնզի ձախ
ձեռքում բռնած թաշկրնակ ունի՝ կանաչի
մերկայությունը ծանկեղե համար: Չեղծե՞ր
ցուցադրումը պետք է որ օգնի գիտնականնե-
րին՝ վերադառնալու դիցուհու ինքնության
խնդրին:

Շարունակելի

Դյ. Ներսես (Կրծք) ավ. իր. ՆԵՐՍԻՍԱՆ

ԳՎՅԱՆ ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵԱՎՈՐԹՅԱՆԻ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿԸ՝ ՆՈՐ ԶՈՒՐԻ

Սկիզբը՝ թիվ 19

ԵՆ ԶՈՐ ԶՈՐԻՍԻՆ ՆՅՈՒՆԹՅՈՒՆ ՄԵԱՎՈՐԹՅՈՒՆԻ ԿՅՈՒՆԸ

Նոր Ցուրյան հայկական մշա-
կույթի կարելուց նկերություններից
է եղել հատկապես 17-18-րդ դդ.:
1630-ական թթ. հայաստող վար-
դապետ Կեսարացին հիմնել է դպ-
րոց, որը ժամանակակիցությունը կո-
չել են «ժամայարան»: Լա նաեւ
էր մի խումբ հայ այլ գործիչների հետ
1636 թ. հիմնադրել է Նոր Ցուրյայի
առաջին տպարանը, որը նաեւ ա-
ռաջինն էր Իրանում ե ամբողջ Մի-
ջին Արեւելքում: Տպարանի գոյու-
թյան առաջին 5 տարիներին
(1636-1642 թթ.) իրաւատներին
են հետեւող գրքերը: «Սարմուխ ի Դա-
վիթ», «Հարանք վարք», «Խորիկի
դաւտար» ե «Անեմի ժամա-

գիրք», ապա՝ «Գիրք տոմարաց...»
(1647 թ.): 1687-1688 թթ. լույս է ըն-
ծայվել դավաբանական 3 գիրք:
Շուրջ 200-ամյա դարադրից հետո՝
1872 թ., տպարանը գործում է մին-
չև օրս: Այդ ժամանակ տպարա-
նում լույս են տեսել շուրջ 380 ա-
նուն գիրք ե գրքուկ, որոնցից ա-
ռանձնակի արժեք են ներկայաց-
նում 19 Տեղ-Հոլմիսյանցի «Դաւա-
տար» (1919 թ.) ե «Պատմութիւն
1880-1881 թթ.», Ա. Երեմյանի
«Գալստի» փոխա գալարը»
(«Արաբի» 1919 թ.) ե «Պատմութիւն
1880-1881 թթ.» (գիրք 2-3, 1920-1921 թթ.)
գործերը:

Նշանակալի դեր է խաղացել
Ա. Անեմյանի վաճառի դպ-
րոցը, որտեղ աշակերտներին տո-
րոցներ են ներկայացնել Նեղոսի
ե «վաճառանկարության ար-
վեստ»՝ լավ վաճառանկարի դառնա-
լու համար: Հայնի կից բացվել է
մատենադարան, որտեղ հավաք-

վել են բազմաթիվ հայերեն ձե-
ռագրեր:
1831 թ. Ս. Ստեփանոս Ենեդ-
ցու կից, առաջնորդ Կարապետ Ե-
պիսկոպոս Ցուրյանցի, ցանկերով,
հիմնադրվել է «Անեմիսիրկյան ճե-
մարանը», որը 1833-1953 թթ. եղել
է մադրասարակ բարեխոր Գրի-
գոր Սամյանի հովանավորության
ներքե ե վերանվանվել է «Սա-
մյան» դպրոց: Դպրոցում 1834-
1836 թթ. դասավանդել է Մեսրոպ
Թադեւոսյանը:
1858 թ. Նոր Ցուրյայի Ս. Կա-
տարյանի մեծատեսուհի Կուսա-
ք վանքից տարածքում բացվել է
Ս. Աստարիկյան իգական դպրո-
ցը, որը, սակայն, 1892 թ. միացվել
է Ազգային նկերականության դպրո-
ցին՝ կրկնվելով Նոր Ցուրյայի Ագա-
թին՝ երկուսը դպրոց: Իսկ 1880 թ.
ինքն երկուսը դպրոց: Իսկ 1880 թ.
Հայկական հայրենասիրական դպրո-
ցը ե հայկական են 2 դպրոց միա-
կրկնել են Չարուս թաղամասում

կազմել են Ազգային նկերական-
կան դպրոցը: 1892 թ. ինչպես ա-
սացիկը, միակրկնվել է Ս. Կատարի-
կյան դպրոցի հետ՝ կրկնվելով Նոր
Ցուրյայի Ագաթյան երկուսը դպրոց:
1905 թ. Չարուս թաղամասում
բացվել է Գ. Զանկյանի միջին-
ակարի հայկական դպրոցը, իսկ 1901
թ.՝ Գ. Զանկյանի ազգային մաս-
կապարտեղ: Ե՛ր մանկապարտե-

ղը, ե՛ր դպրոցը այժմ գործում են:
1905-1911 թթ. իրաականա հե-
րափոխությունից հետո աշխուժո-
ցել է Նոր Ցուրյայի մշակութային
կյանքը, 1905-1907 թթ. կառուցվել
է մատենադարանի շենքը: 17-րդ դ.
1-ին կեսի ի վեր հավաքված գր-
քեր, փաստորեն, հատուկ շնք
ստացան:

Շարունակությունը՝ էջ 8

«ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» ԶՐՈՒՄՎԵՐ ՍՈՒՐԲ ԴԱՍԿ

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր եկեղեցու հոգեպետ հովիվ Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

Սկիզբը՝ էջ 6
 ... Լման կեցվածքի «տրամաբանական» շարունակությունն է դառնում հիփոթեզային արհեստական ընդհատումների շարքը: Պատճառաբանությունը նույնն է, չեն կարող երեխային պահել, հնարավորություն չունեն կերակրելու, հագցնելու, դրա համար էլ... սպանում են: Սնուշտ, որպես մեկ մտքով չի՝ անցնում, որ սպանում է...

... Բրիտանիայի եկեղեցին միշտ էլ խստիվ դատապարտել է հիփոթեզային արհեստական ընդհատումը՝ քաջատրամբան մեկ դեպքի, եթե մոր կյանքը վտանգված է: Ուրիշ ուրիշ պատճառով կատարված ընդհատումը միանշանակ մարդասպանություն է: Որոշեցությունը նույնպես Լատին պաղատն է, ե. երեխան նախ էլ առաջ օրինություն է բերում իր հետ: Օճվող երեխային սպանելով՝ մեք սպանում ենք Լատին օրինությունը, միևնույն պետք է ուրիշությունը ընդունելու մի փառաբանությամբ Տիրոջ՝ Իր պաղոծի համար՝ երեխայի ապական հանձնելով: Երբեք երեխան ընտանիքի հայր՝ ինքն թաղում անգամ համոզվել են, որ երբ Լատին գազակ է պաղոծել, հաջողություն էլ չեն ու տալիս: Լիկում է, չէ՛, երբ մեք բողոքում է քաղաքում ու Լատինը, թե՛ Մեր մեղքի համար Լատինը ինքն օղբայն այսին հիվանդությունը, Ներությունը, վերջում... Իսկ գուցե չենված երեխան անպակն ու այդ մասին չես էլ հիշում: Իհն իմանա, ասկեսների են Տիրոջ գործերը:

Տե՛ր հայր, շատերին անկեղծորեն հուզող հարց են տալիս, ինչպե՛ս է հնարավոր դիմադրել «ընտրության ճային» սեռական հատման շրջանում, չէ՛ որ ուման ուն են ամուսնանում՝ 25, 30 տարեկանում կամ ավելի ուշ...

... Երբ Բրիտանիայի արքեպիսկոպոսը կամայականորեն իր կնոջ արձակ էլ ուրիշ կին անեն, էլ դրանով իսկ ինքն իրեն միակնություն, որը քրիստոնեության մեջ ծաղկել ու իր աշխարհային մեջ, հիշում է՝ Իրական միջավայրից եկող աքսյալների Իհն ասացին: Եթե այդպիսին է պարզապես մարդու են վնաս համար, լավ է չամուսնանալ» (Մատթ. Ժ 10): Ինչպիսի՜ հետեություն: Ղազարյանում են

են՝ կոչի փորձովին ամուսնության մի ժամկետ, այդ, անգամ ամուսնությունը: Նայե՛ք ձեր չորս կողմ: որքա՛ն արտասանական կապով, շնույնով, պրծույնով... Այնպես որ, եթե մեք կարծում է, թե ամուսնացած չլինելու պատճառով է, որ կիրք չի զգալով, անտարաժույց սխալվում է: Շնացող կնանկ՝ անկախ նրանից՝ ամուսնացած է, թե՛ ոչ: Կրքի զգալուն Լատին երկրորդ պիտի լինի, արդեն ու ամուսնացածությունը: Մարդու կյանքը միայն սեռականության մեջ չի անվիճելու, ե. սա նույնքան ճշմարիտ է, որքան «Ոչ միայն հացիկ»-ը:

Գրողները Ղազար ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 13-18-ԻՂ ԴԱՐԵՐՈՒՄ (ընդհանուր ակնարկ)

Սկիզբը՝ էջ 4
 Այս ամենն ուղեցվում էր խոսիներենից հոգեպետ գրականության առատ թարգմանություններով: Ազգայով հայ գործիները, որոնց ներկայացուցիչներից մեկն է Ղազարյան Ընտանիքը (1290-ական թթ.-1347), 1330 թ. Բռնայի ժողովում յուրաքանչյուրի հետ միասին են կարգիներենի: Նրանց ծավալել էին նաեւ գրական-մշակութային եռամյակի գործունեություն: Ղազարյան Ընտանիքն առաջինն է, որ շարադրել է հայոց լեզվի գիտական թեոսալությունը (տե՛ս Ղազարյան Ընտանիք, Ֆարապոս թերակալի, Ե. ԳԱ Իրատ., 1977) այս անգամ հեկված լատիներենի ավանդույթներից: Այդպես հայ հայերենի թեոսալության հիմքը՝ Դիոնիսիոս Թրակացու «Միկրոս թերակալի» հունարենից հայերեն թարգմանակն աշխատությունը մեկնությունն էր, որն սկիզբ առավ դեռես 5-րդ դարից: Նրանից պահպանվել է նաեւ «Ան միաբանեն կրայրայր Ղազար» շրջաբանը կան թուրք, որն ունի դավաբանական ընկոյ: Ղազարյան Ընտանիքը թարգմանել է նաեւ Թովմա Ավելիացու «Հաւարուն աստուածաբանություն», Ընայի վանքի հիմնադիրներից Բարդուղիմոս Բորիսիցու «Գիրք Վերայ երկուք թուրքանց եւ մի անձնադրության ի Բրիտանու», «Գիրք զոմար» աշխատությունները:

Այս շրջանակների մեջ Ընայի վանքում թարգմանական եռամյակի գործունեություն են ծավալել նաեւ Ղազարյան Մործերից եւ Հայկ Ընտանիք: Նաշինը թարգմանել է Թովմա Ավելիացու «Գիրք խորհուրդ», երկրորդը՝ Բարդուղիմոսի «Յարազ քննարկայր գործող արարչություն», «Յարազգիրք», Պետրոս Արագեցու «Գիրք աստուածաբան հաւարայր ըստ կանոնաց եկեղեցիի Ղազարյան», «Գիրք աստուածաբանական», «Գիրք մուրաբան», «Հաւարաւս վերլուծութիւն Ստորադրութանց Միկրոսոտի», «Վերլուծութիւն ի վերայ գրոցն», «Հաւարաւս հաւարայն ի վերայ երկրորդութան» աշխատությունները:

Մոտ յոթ հարյուրամյակներ շարունակ թեւ ուղեցել Ղազարյան լեզույցը, որը գլխավորում էին Մուսաբախ Դրոնիցին, Ղազար Դրոնիցին, Գրիգոր Տաբատեան, Թովմա Ընտանիքին, Սուրիշ Կառլաշ եւ ուրիշներ, քայլ Լեսուստանում ապաստանած հայերի հայր թեւն առաջնորդ է հայոց հաճախ ուղարցող Նիկող Շողոմոսի (Շողոմոսը, 1604-1681) օրոք ընդունեցին կաթողիկոսություն: Թորոսիլից ծնունդով Լիվիլի թ. 1626 թ. Եշխմանում օծվել է եպիսկոպոս, քայլ արքան 1635-ին Ղազար Դրոնիցին Ը վազից ստանում է արքեպիսկոպոսությունն ու հռոմեական փոխում հայ ժողովրդին: Կաթողիկոսություն է ընդունում ոչ միայն Լեսուստանի, այլեւ Դուրմաշիկի Բեաւարիքայի, մասամբ Դրիւի հայությունը: Դրանից ետոտ այդ տարածքների գաղութաբանությունն աստիճանաբար կորցրեց ազգային կերպարը, ծնւնդն ու վերջացաւ:

Գաղութներ Ղազար ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ Դանաիրական գետ, որկուրդ, պրծնալ

Սկիզբը՝ էջ 7
 Թանգարան-մատենադարանն այժմ շուրջ 700 ձեռագիր գիրք է ընդգրկում, որոնցից մոտ 40-ը՝ մագաղաթյա: Գրքերի մեծ մասը կրոնական, պատմական է թվեպատմական ընկոյի է: Նրանց մեծ մասը պատկերազարդ է: Հայկաբանի ամենիսին գիրքը 10-րդ դ. մագաղաթյա Ավետարանն է (ձեռագիր համար 422): Նշանակալից է Իգնատիոս Կաթողիկոսի (13-րդ դ.) թեմական պատկերներով ձեռագրված Ավետարանը (ձեռագիր համար 36):

1930-ական թթ. ստեղծվել են ազգային ակումբներ, կազմակերպվել երգչախմբեր: Դրաստարակն են «Նոր Տուրայի լույսեր» ամսագրերը (1904-1908 թթ., իսկ՝ Բաբելն եպս Կարոզաբարյան, Իրանա-Ղուկաստանի թեմի արքեպիսկոպոսի պաշտոնաթերթը,

ՀԱՅ - ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՃԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԽԱՅՏԵՐՈՒՄԸ՝ ՆՈՐ ԶՈՒՐԱ

ամսագրեր), «Նոր Տուրայի ավետարեք» (1906-1911 թթ.), «Հնկեր» (1920 թ.) թերթերը եւ 10 անուն ձեռագիր կամ մքեռագիր պարբերականներ: 1976 թվականից լույս է տեսնում «Նոր Տուրայ» տեղեկատուն, իսկ 1980-1985 թթ. նաեւ «Նշվի երկիր» ամսագիր: 1960-70-ական թթ. վերածվեց նաեւ Նոր Տուրայի տպագրությունը: Վերջին տարիների հրատարակություններից առավել կարեւոր են է. Մանեկիյանի «Հովհաննէս կաթողիկոս Օճնցի» (1967 թ.), Լ. Միխայիլանի «Նոր Տուրայի Ս. Ամենափրկի վանքի թակարանը» (1968 թ.), Գարեգին եպս (ապ. պ.) Մեծի Նանա Կիլիկի Գարեգին Բ եւ Ա. Մեծային Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոս Սարգսյանի «Հայոց «Փոքր անուն» իրական հոդի վրա» (1971 թ.), Իրանի հայկական եկեղեցիները» (1983 թ.) եւ այլ աշխատությունները:

Նոր Տուրայն ունեցել է կանոնավոր հատակագիծ: Փողոցների քանակ կազմված է եղել Լազար եւ Նուրա ուղիապաշտ հատող Հայքիմ Նեափի պողոտաներից ու մոտ 10 այլ, լողողից: Տուրայից մեծ մասը, Փոքր Մեքան Ղազարյանը, Չարտա թաղիկ կառուցապատված էին պատկերական մատենադրով: 17-րդ դ. 2-րդ կեսին Նոր Տուրայի հարավ-արեւելքում կառուցապատվել են Ընդիւր, Երեւան, Զապիլիկ, Կալուեցի եւ Փազի հայկական թաղերը: Պատկանել են հայ ճարտարապետների եւ վարպետների կառուցած արդուաշէն ընկելի շէնքեր, Ս. Ամենափրկի վանքը (1655 թ.) եւ 12 եկեղեցի:

Եկեղեցիներն ունեն հայ միջնադարյան ճարտարապետության ավանդական՝ օմբեթափոր դաշիկի ու քառասյուս օմբեթափոր թաղիկի իրողիվները, ավայն արտաքին ծավալների լուծման եւ ճակատների հարդարանքում զգալիվում է պարսկական արվեստի ազդեցությունը: Ս. Ստեփանոս (1614 թ.), Ս. Հովհաննէս (1621 թ.), Ս. Սարգիս (1659 թ.), վերակառուցվել է 1881 թ.), Ս. Միխայիլ (1659 թ.) եկեղեցիները քառասյուս օմբեթափոր թաղիկներ են: Ս. Չեղոր (1611 թ.), Ս. Կատարիկ (1623 թ.), Ս. Նեւոս (1680 թ.), Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ (1633 թ.) եւ Ս. Հակոբ (1881 թ.) եկեղեցիները պարզ թաղածածկ դաշիկներ են, իսկ Ս. Ամենափրկի վանքի կաթողիկոս (1664 թ.), Ս. Աստվածածին (1613 թ.), Ս. Բեղեղներ (1627-1635 թթ.) եւ Ս. Լիկուրայր Հայրապետ (մոտ 1630 թ.) եկեղեցիները՝ գմբեթափոր դաշիկներ:

Ամենափրկի վանքի արեւմտյան շքամուտքը զարդարված է շքաբարդերով եւ թեպատվածով՝ շնարակված ապիկներով: Ինտերիորում պատնեղ են գմբեթ ծածկված են որմնակալներով, որոնցում քուսակայն զարդանախշերի Ֆրիլ փառ իղանալան են իրականում ռոմկ պատկերներ են Ջին եւ Նոր Կաթարակների թեմաներով յուրաքանչյուր վանքին եւ զարդանախշերով, որոնց իրենիակը 17-րդ դ. հայ որմնակալի Ղովհաննէս Մրցույց է: Գմբեթը կրկնակի է ներքին կիսակալած եւ արտաքին ձվածե թաղանթներով: Սահմանափակ ճարտարապետությանը ընդող այս լուծումը հայկական ճարտարապետության մեջ հանդիպում

է միայն Նոր Տուրայում, ինչը վկայում է Նոր Տուրայում հայկական եւ իրանական (իսլամական) մշակույթների սերտ փոխներգործության մասին: Ս. Բեղեղներ եկեղեցին հիմնականում ունի այն իրողիվները, ինչն ունեն Ս. Ամենափրկի վանքի կաթողիկոս: Միայն դաշիկի արեւմտյան կողմում կա վերնաթաղ, իսկ ձվածե գմբեթը խոշոր ջալիերի շնորհիվ դարձել է մեծ շինություն: Գմբեթից տարբեր Հայկական եւ պարսկական ճարտարապետությունների այտարիակ համադրության շնորհիվ Նոր Տուրայի իռադանները եզակի են հայկական եւ իրանական ճարտարապետությունների պատմության մեջ: Նախափորված լուծումները Նոր Տուրայում հաջողված են, ինչը հարստացնում է հայոց ազգային մշակույթը:

Միջակ ՄԱՆԱԿԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, տարածական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
 Մանյո Մեթու Մուր Եշխմանի

Հիմնադիր խմբագիր՝
 Աստուրի Ստամբուլյան

Հոգեւորական վարակալ՝ 624
 Կաթողիկոսական հանգնե՛լ
 Մայր Մեթու Մուր Եշխմանի

Զեռախալ՝ 517197
 Էլ Ժիւստ՝ qh@getchmadzin.am
 Մուր. տապագ.

4. 11. 2009 թ.

Տպագրականը՝ 2100
 Փիղն՝ 50 դրամ